

Apie perversmus ir „viršnacionalinę“ problemą

Net dvejus metus truko pateikti pažadėtą numerį, kurio dauguma temų yra susijusių su 1926 metų valstybės perversmu. 2006 metais „Parlamento studijų“ žurnalo redakcinė kolegija šia tema surengė mokslinę konferenciją „Istorinis parlamentinės demokratijos tyrimas“¹.

Tačiau 2007 m. tikrą perversmą „Parlamento studijoms“ buvo įvykdęs Gintautas Vilkelis, kai iš Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB), būdamas Seimo kancleriu, pareikalavo perduoti mokslo darbų žurnalo leidybos teises. Valstybės pareigūnas net numatė, kad „finansavimo kaštus“ 2007 m. padengs Seimo kanceliarija². Tai rodo požiūrį į valstybės lėšų planavimą ir vadybos „filosofijos“ lygį ne tik paminėtoje įstaigoje, bet ir institucijoje, kuriai tuo metu vadovavo Viktoras Muntianas, vėliau turėjęs gėdingai atsistatydinti. „Parlamento studijų“ autoriai, kiti mokslininkai nesutiko tokiais metodais plėtoti mokslinių tyrimų ir atsiskak bendradarbiauti su paminėtu kancleriu bei Mintauto Daulensio vadovaujama Seimo leidykla. Taigi Seimo kanceliarija G. Vilkelio ambicijai įgyvendinti pritrūko ne lėšų – intelektualaus potencialo. 2009 m. situaciją baigė nagrinėti parlamento vadovybė: balandžio 1 d. Seimo valdyba nurodė Seimo kanceliarijai grąžinti leidybos teises steigėjams ir leidėjui – LNB, o 2009 metų balandžio 28 d. Seimo nutarimu G. Vilkelis liko atleistas³ iš pareigų. Taigi naujasis žurnalo numeris pasiekia skaitytoją tik dabar ir – tikėkimės – tokių arogantiškų incidentų mūsų valstybėje daugiau neįvyks.

Jėgos metodas, kaip rodo politinių santykių raida, vis dėlto visada turi pasekmių ir tiems, kurie jį taiko. Taigi žemės ūkio ministras Mykolas Krupavičius, dabar pelnytai įrašytas tarp 100 įtakingiausių asmenybių į „Vienybės medžio“ skulptūrą Vilniaus Vingio parke, taip pat turėjo išeiti karčią pamoką kartu su visais krikščionimis demokratais (pradedant antruoju III Seimo Pirmininku Aleksandru Stulginskiu). Rengti perversmą kartu su tautininkais, tačiau savo partijai sulaukti visiškai priešingo rezultato – tai krikdemų nenumatyta įvykių versija. 1926-ųjų gruodžio perversmas atskleidžia ne tik susitarimų klastą, bet ir neapgalvotas pasekmes. Mokslininkai įvairiais aspektais išnagrinėjo aplinkybes, lėmusias pasikėsinimą į demokratiją pamatą – tautos išrinktą parlamentą. Įdomiausias perversmo raidos tyrimų subjektas yra asmenybė: kaip elgiasi pretendavusieji į politikos ir valstybės lyderius Seimo nariai, ministrai, prezidentas?

¹ Anonsuota www.parlamentostudijos.lt

² Lietuvos Respublikos Seimo kanclerio raštas. 2007-04-23. Nr. S-2007-4120.

³ Dėl nutarimo atleisti G. Vilkelį iš Seimo kanclerio pareigų nuo pirmos darbo dienos, pasibaigus nedarbingumo laikotarpiui (2009-06-12), balsavo 90 Seimo narių. Rasta 90 biuletenių: galiojančių – 85, negaliojančių – 5. Balsuota: atleisti iš pareigų – 76, neatleisti iš pareigų – 9. Vadovaujantis balsų skaičiavimo protokolu, priimtas nutarimas „Dėl G. Vilkelio atleidimo iš Seimo kanclerio pareigų“.

Kaip jie suvokia įsipareigojimus Tautai ir partijai, kaip interpretuoja savo įgaliojimus? Į šiuos klausimus atsakymų galėsime rasti Juozo Skiriaus, Algimanto Kasparavičiaus, Mindaugo Tamošaičio, Audronės Veilentienės tekstuose, nors šie autoriai, kaip ir Danutė Blažytė-Baužienė, Aušra Jurevičiūtė, perversmą nagrinėja skirtingais aspektais. Šį kartą skaitytojui bus pasiūlyta atvirai pažvelgti į parlamentinės raidos herojus ir nuspręsti, ar kiekvienas svarbias pareigas užėmęs veikėjas gali būti pripažintas kaip įtakingas ir nusipelnęs Lietuvos istorijoje.

„Šeimininko“–„samdinio“ teoriniu modeliu pasinaudodama, Sigita Trainauskienė nagrinėja dabartinio parlamento problemą – kaip būti nacionaliniu šeimininku „viršnacionalinėje“ politikoje. Tiesa, tas teorinis modelis verčia svarstyti ir tuos atvejus, kai „šeimininko“ vaidmenį bando pasidalyti bent dvi politinės institucijos... Po Prezidento rinkimų kurį laiką dar stebėsime naują politinės santvarkos dėmenų derinimą, nors turėtų atrodyti, kad „šeimininko“ statusas mūsų valstybėje aiškiausiai priskirtas Seimui ir derinti įmanoma „tik“ niuansus – tai, kas yra sudėtingiausia. Kita vertus, kito straipsnio tema jau galės būti skirta nagrinėti, kaip „niuansai“ atsispindi sprendimuose, idėjose ir ryšiuose.

Mindaugas Kluonis iš karto perspėja, jog Europos Parlamento rinkimai vertinami visuomenės kaip „mažiau svarbūs“, tačiau kas, jei ne EP daro didžiausios įtakos „viršnacionaliniam“ mąstymui? Būti išrinktam į Europos Parlamentą gal ir nėra tas pat kaip būti europiečiu, nes Lietuvoje po šių rinkimų didžiausia problema tapo Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nauja redakcija⁴. Ir ne visa, o tik dalis – vienas straipsnio punktas. Europai irgi taip atrodo.

Viena vertus, Europoje yra pakankamai draudimų ir šiais, ir reklamos, ir tabako, alkoholio vartojimo, panašiais klausimais. Nelygu gyvenimo papročių, vertybių, socialinio patyrimo ir įstatymų kūrimo tradicijos. Įstatymo nauja redakcija skelbia, kad nustatant nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio nuostatas ir atsakomybę už jų pažeidimus, vadovaujamosi ne tik nepilnamečių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), visuomenės ir valstybės interesais, bet ir viešosios informacijos rengėjų, sklaidėjų ir jų dalyvių, žurnalistų ir jų profesinių organizacijų savikontrolė bei įsipareigojimais, atsakomybės priemonių tinkamumo, efektyvumo ir proporcingumo, protingumo, sąžiningumo, padorumo principais. Visa tai tarsi sudaro prielaidą manyti, jog iš tikrųjų teisės aktu Seimas noris apriboti žmogui iki 18 metų virtualiai tyčiotis, smurtauti, vartoti niekšmažodžius, stebėti smurto vaizdus, gąsdinti save ar kitus, gaminti sprogmenis, niekinti šeimą. Turime manyti, jog neturėtų nutikti tokių atvejų, kaip devynerių metų kinų berniukui, kuris, norėdamas tapti transformeriu, paslapčia gėrė benzina: Lietuvoje vaikas turėtų būti apsaugotas nuo bet kokio poveikio... gerti degalus ir tapti robotu. Taigi įstatyme iš viso – 20 apibrėžtų draudimų, iš kurių tik vienas (14) sukėlė audringą mūsų (t. y. Europos?) žiniasklaidos reakciją ir ji jau pateikiama kaip kova su cenzūra. Du primityvūs klausimai, į kuriuos reiktų parlamentarams viešai

⁴ 2009 m. liepos 14 d. Nr. XI-333

M. MAŽVYDO BIBLIOTEKOJE
 Centra Nr. 50-01-411
 2007 m. 04 mėn. 25 d.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJA

Juridinio asmens kodas 188605295 Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius Tel. (8-5) 239 60 08 Faksas (8-5) 239 64 60

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
 Generaliniam direktoriui Vytautui Gudaičiui

2007-04-25 Nr. S-2007-4120

DĖL LEIDINIO „PARLAMENTO STUDIJS“

Seimo kanceliarija vykdo valstybės įmonės Seimo leidykla „Valstybės žinios“ savininko¹ teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos funkcijas.

Prašome nuo 2007 m. antrojo pusmečio perleisti šiai valstybės įmonei leidinio „Parlamento studijos“ leidybą ir finansavimą bei pagal perdavimo-priėmimo aktą perduoti su tuo susijusius dokumentus.

Leidinio finansavimo kaštus 2007 m. antrajame pusmetyje padengs valstybės įmonė Seimo leidykla „Valstybės žinios“ ir Seimo kanceliarija. Nuo 2008 m. sausio 1 d. Seimo kanceliarija numatys atitinkamas lėšas ir biudžeto projekte. Apie tai informuosime Finansų ministeriją.

Minėtam leidiniui Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir katalogų centras suteikė ISSN 1648-9896.

Seimo kancleris

Gintautas Vilkelis

R. Varslauskas, 2396314, rovars@irs.lt

2007 metų Seimo kanclerio raštas

atsakyti, yra maždaug tokie: ar vadovaudamasi šiuo įstatymu, televizija galėtų rodyti filmą „Kuprotas kalnas“.⁵ Įstatymas tarsi atsako, jog, vadovaujantis str. 3 ir str. 5 – neabejotinai taip. Kitas klausimas toks: o jeigu vienas „drąsus“ pop dainininkas prarastų galimybę būti rodomas?! Jau tenka suabejoti: jeigu jis tik dainuotų – gal ir ne, bet jeigu imtų apie savo asmeninį gyvenimą kalbėti, ir dar gražiai (patraukliai) – nežinia. Lietuvos Prezidentė viešai palygino įstatymą su „tarybinių laikų“ cenzūra⁶, vadinas, tokių filmų tikrai negalėtų būti rodoma, nes „tarybiniais laikais“ homoseksualumas buvo persekiojamas ir fiziškai? O gimęs dainuoti neturi kalbėti.

Kita vertus, neturime būti tokie naivūs, kad skaitmeninės informacijos eroje patikėtume, jog šis teisės aktas labiausiai apribotų prieigą prie vaizdinių. Esmė yra kitur. Mat str. 4 – „neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija“ – neapibrėžta, kokiais būdais skleidžiama. Vadinas, nebūtinai yra ta, kuri pateikiama per viešosios informacijos priemones. Šį straipsnį yra galima plačiau suvokti – kaip tam tikrą viešos komunikacijos apribojimą. Homoseksualumas iš tikrųjų Europos erdvėje jau siūlomas vertinti... politinės komunikacijos aspektu. Būtina šį paradoksą pripažinti. Homoseksualumas žiniasklaidoje paverčiamas ne tiek asmens teise, kiek... vertybe, todėl reiktų atvirai pasakyti, kad minimo įstatymo str. 4, p. 14 labiausiai netinka viešų renginių – kaip antai gėjų eitynių organizatoriams. Taigi šis teisės aktas kol kas yra „kietas“ argumentas bet kuriam Lietuvos sostinės savivaldybės merui ištarti „ne“. Ar būtų galima įsivaizduoti, kad kituose Lietuvos parlamento ar juolab savivaldybių rinkimuose kuris nors politikas išdrįstų prisipažinti, kad esąs homoseksualus? Vadovaujantis protingumo kriterijumi gal ir nebūtų apkaltintas propaganda – juk nepilnamečiai nebalsuoja. O kaip balsuotų Lietuvos rinkėjai – teišdrįsta parodyti.

Šio teisės akto interpretacijos yra dar vienas įrodymas, kaip menkai vyksta įstatymo leidėjo ir visuomenės dialogas: jeigu politikas (arba jo atstovas) būtų pajėgus paaiškinti įstatymo intencijas ir galimas pasekmes, sensacijai tikriausiai vietos nebūtų likę. O dabar – parlamentas vėl yra „blogas“, palyginti su... ?

Iš tikrųjų visas naujos redakcijos įstatymo turinys apima šių laikų „viršnacionalines“ problemas, nors viešoje erdvėje pateiktas kaip „siauras“ nacionalinis dalies nacionalinių politikų požiūris.

Andrius Vaišnys

⁵ Brokeback Mountain. Režisierius Ang Lee. Sukurtas JAV 2005 m. Lietuvoje rodytas nuo 2006-03-03.

⁶ Panorama. Lietuvos televizija, 2009-07-20.